

# Ochmański, Mikołaj

---

## "Historia - pamięć - pismo - problemy średniowiecznej i wczesnonowożytnej historiografii

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 43/3-4, 207-209

---

1998

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PAN – Kraków) *Historia badań paleobotanicznych paleozoiku w Polsce* i mgr Jadwigi Ziaji (IB PAN – Kraków) *Badania paleontologiczne mezozoiku w Polsce*. Jedynie dwie Sekcje – Briologiczna i Fykologiczna – nie poświęciły zagadnieniom historycznym żadnego referatu.

Podczas Zjazdu wygłoszono 190 referatów i zaprezentowano ponad 370 posterów (w tym jeden związany z badaniami historyczno-naukowymi). Problematyki historii botaniki dotyczyło 25 wystąpień (ponad 13% wszystkich), z tego tylko 9 w ramach Sekcji Historii Botaniki. Większość referatów wygłoszona została, niestety, podczas obrad innych sekcji, co wynikało ze swobody, jaką organizatorzy pozostawili uczestnikom w wyborze sekcji przy zgłaszaniu referatów. Równoległe obrady (z uwagi na znaczną liczbę prezentacji) uniemożliwiły osobom zainteresowanym historią botaniki wysłuchanie wszystkich interesujących je wystąpień. W związku z taką sytuacją nasuwa mi się osobista uwaga: jedynymi osobami znającymi tematy zgłaszanych referatów są członkowie komitetu organizacyjnego; stąd prośba, by w przyszłości w porozumieniu z autorami korygowali przeznaczenie poszczególnych referatów do obrad danych sekcji. Uniknie się w ten sposób rozproszenia zagadnień historyczno-botanicznych wśród ogromnej liczby prezentacji z innych gałęzi botaniki.

Piotr Köhler  
(Kraków)

#### *HISTORIA – PAMIĘĆ – PISMO – PROBLEMY ŚREDNIOWIECZNEJ I WCZESNONOWOŻYTNEJ HISTORIOGRAFII*

Dla Europy epoka średniowiecza i czas przejścia w nowożytność to okres zakorzeniania, umacniania i wreszcie dominacji kultury pisma. Początkowo posługiwanie się pismem ustąpiło tradycyjnej kulturze oralnej. Jednak z biegiem czasu powracało ono do łask aż wreszcie wzięło we władanie sferę komunikacji (w tym przekazywanie historii). Książka, a nie pamięć filidów czy wajdelotów, stała się skarbnicą wiedzy, a świadectwo zapisane powoli nabrało większego znaczenia niż przekaz ustny. Z czasem też przekaz oralny w konfrontacji z dziejami utrwalonymi na piśmie stracił wiarygodność. Odtąd pewniejsze stają się informacje zawarte w dokumencie. Obok ustnych opowieści, przedstawiających historie możliwych tego świata, świętych, czy dzieje rodów pojawia się więc w średniowiecznej Europie historiografia. Oczywiście kultura pisma współistnieje przez długi czas z kulturą oralną. Mamy raczej do czynienia z naturalnym przenikaniem się obu światów i ekspansją nowego. Świadectwem takiego stanu rzeczy są rozmaite źródła, a wśród nich także historiografia. Tej tematyce poświęcone było polsko-austriacko-niemieckie sympozjum naukowe nt. *Historia – Pamięć – Pismo. Problemy średniowiecznej i wczesnonowożytnej historiografii*. Spotkanie,

zorganizowane przez Zakład Wiedzy o Dawnej Książce Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego, odbyło się 5 października 1998 i stanowiło część obchodów Dni Austrii na naszym Uniwersytecie. W czasie obrad referaty przedstawili: prof. dr hab. Heide Dienst z Wiednia, profesorowie Sönke Lorenz i Wilfried Schöntag z Uniwersytetu w Tybindze, prof. dr hab. Tomasz Jasiński z Poznania oraz prof. dr hab. Edward Potkowski i dr Jacek Soszyński z Uniwersytetu Warszawskiego. Na zakończenie sympozjum wykład publiczny wygłosiła prof. dr hab. Herrad Spilling ze Stuttgartu.

Wstępem do rozważań i dyskusji, która toczyła się podczas obrad, był referat profesor Heide Dienst *Genealogi i historia krajowa w pełnym średniowieczu*, w którym przedstawione zostały ogólne problemy badań mediewistów nad tematyką dotyczącą historiografii regionalnej. Krótkie zarysowanie stanu badań oraz ich kierunków i nakreślenie najistotniejszych zagadnień stanowiło wprowadzenie do dalszej wymiany doświadczeń oraz wyników ostatnich badań historyków z Austrii, Niemiec i Polski.

Następne referaty można pogrupować według poniższych obszerniejszych zagadnień:

- historiografia regionalna (krajowa)
- dziejopisarstwo zgromadzeń klasztornych
- zapiski genealogiczne

Wśród wymienionych w pierwszej grupie znajdzie się referat profesora Sönke Lorenza *Początki dziejopisarstwa krajowego w Wirtembergii*, w którym zawarte zostały, opracowane w oparciu o bogaty materiał źródłowy, wyniki badań nad najwcześniejszymi przekazami historii landu. W grupie tej umiejscowić należy wystąpienie profesora Tomasza Jasińskiego *Problemy polskiej annalistyki średniowiecznej*. Referent przedstawił wyniki swych badań oraz zadania jakie stoją przed badaczami zajmującymi się analizą interesującego i bogatego, ale też budzącego wątpliwości, źródła wiedzy jakim są średniowieczne roczniki i kroniki.

Zagadnienia historiografii, którą tworzone w obrębie zgromadzeń zakonnych zostały omówione na przykładzie norbertanów i franciszkanów. Pierwszych dotyczył referat profesora Wilfrieda Schöntaga *Późnośredniowieczne dziejopisarstwo premonstratensów w Szwabii*, drugich – doktora Jacka Soszyńskiego *Najstarsza historiografia polskich franciszkanów*. Autor podjął się analizy roczników, żywotów i relacji z podróży, które wyszły spod piór braci mniejszych pod kątem zbadania funkcji jakie spełniało zakonne dziejopisarstwo zarówno w formacji zakonnej, jak i jego rolę w ówczesnej polityce.

Organizator sympozjum, profesor Edward Potkowski, w wystąpieniu nt. *Pamięć rodu. Zapiski genealogiczne i rodzinne późnego średniowiecza* postawił sobie za cel ukazanie funkcji zapisów dokumentujących dzieje rodów, udział tego rodzaju

dokumentów w widzeniu historii oczyma współczesnych, wreszcie przedstawienie genealogii jako źródła historycznego i ich miejsca w średniowiecznej historiografii.

Symposium zakończył wykład publiczny prof. dr hab. Herrad Spilling nt. *Passionale z Zwiefalten – arcydzieło skryptorium szwabskiego z I połowy XII wieku*. Profesor Spilling poddała analizie zarówno stronę ikonograficzną, jak i pismo oraz treść kodeksu. Szczególną uwagę zwróciła na miejsca, w których nanoszono poprawki i uwagi dotyczące iluminacji oraz samego zapisu. W wyniku tak przeprowadzonej autopsji trafiła na ślad celowo usuwanych w trakcie tworzenia rękopisu elementów. Były to najczęściej wskazówki dotyczące zdobienia oraz szkice inicjałów i miniatur. Przeanalizowała też te miejsca, w których dopisywano fragmenty tekstu już po spisaniu pasjonau. Jeden z ciekawszych wniosków dotyczył zdobnictwa rękopisu. Analiza materiału ikonograficznego i towarzyszących mu zacieranych, więc ledwie widocznych uwag, pozwoliła na stwierdzenie, że całość dokumentu powstała w jednym skryptorium bez udziału artystów z zewnątrz. Wykładowi towarzyszyła projekcja przeźroczy, które pozwoliły na lepsze zorientowanie się w przebiegu badań i zarazem przybliżyły piękno zabytku słuchaczom.

Dobrze się stało, że Uniwersytet Warszawski zaprosił austriackich i niemieckich mediewistów, których badania mają długą i bogatą tradycję. Symposium było okazją do poznania najnowszych trendów w badaniu średniowiecznej i wczesnonowożytnej historiografii oraz stało się miejscem prezentacji ciekawych osiągnięć.

Mikołaj Ochmański  
(Warszawa)

#### PROMOCJA KSIĄŻKI DR WANDY GRĘBECKIEJ

PT. WILNO-KRZEMIENIEC. BOTANICZNA SZKOŁA NAUKOWA (1781–1841)

W dniu 27 kwietnia br., w Sali Konferencyjnej Muzeum Techniki w Warszawie odbyła się, zorganizowana przez Prezydium Komitetu Historii Nauki i Techniki Polskiej Akademii Nauk, uroczysta promocja książki dr Wandy Grębeckiej pt. *Wilno-Krzemieniec. Botaniczna Szkoła Naukowa (1781–1841)*, opublikowanej przez wydawnictwo Retro-Art w roku 1998. Książka stanowi siódmy już tom wydawanej od kilku lat przez Komitet Historii Nauki i Techniki serii pt. „Rozprawy z Dziejów Nauki i Techniki”.

Podczas spotkania jako pierwsza zabrała głos prof. dr Irena Stasiewicz-Jasiukowa, Przewodnicząca KHNiT i zarazem Przewodnicząca Komitetu Redakcyjnego serii, która omówiła ogólne założenia „Rozpraw”, ich interdyscyplinarny charakter oraz miejsce prezentowanej książki wśród innych publikacji. Podkreśliła